

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвөдиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 243 (11741)

1981 чылдың октябрь 20, вторник

1925 чылда үндөспөстүгү

Өртөз 2 коп.

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, профоблчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

МУРНАКЧЫЛАР ИЛЕРЕТТИНГЕН, ОЛАРГА ДЕНЕЖИЦЕР

Республиканың районнарының, хоорайларының болгаш үлетпүр, тудуг, транспорт, харылзаа, садыг черлеринин, чоннуң коммунал-амыдырал хандырылганының коллективтеринин 1981 чылдың III кварталында социалисттик чарыжының түңнелдерин СЭКП обкомунуң бюрору, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому үндүргөн.

Бо чылдың үшкү кварталында планын даалгаларын болгаш социалисттик хүлээгелерин күүсеткен дээш демиселге чамдык чедипшир чедип алдынганын бо талаа-биле доктаады демдеген турар.

Бо чылдың тос айларының иштинде республиканың үлетпүр пландан ажыг 1163 муң рубльдин продукцияны бүдүрүп үндүргөн. Продукция сайгарар талаа-биле күүрүне планын III кварталда 100,1 хуу күүсеткен деп доктаады айтып турар. Ол ишкеш доктаады пландан даажаар бүдүрүп үндүргөн продукцияны түңнүс-түзүндө айткыч, өрткөн чылдың ол-ла үешиге деңизерге, оон хой хемчээлдиг чурттаага шөлүн дужааган демдеген. Нинти ажылдаагы авто-транспорт-биле пландан ажыг ууш ажыл-агыйының 11,6 муң тонна чыгуун сөөктөгөн, 878 муң пассажирлерин чедирген. Харылзааның, садыгның, коммунал ажыл-агыйның жыл-

талаа-биле планын күүсеткен. Тыва транспорт эргелестин бүдүрүгелери чык болгаш пассажир сөөктүр көргүзүлгө планнарын база күүсеткен. Доктаады оон-даа өскө эргелестерин, үлетпүр бүдүрүлгө коллективтеринин кол-кол көргүзүлгө күүсеттерин чедип албаанын айтып турар.

Социалисттик чарыштын иштелерин күүсеткен-биле холбаштыр 1981 чылдың III кварталында бирги черин хоорайлар болгаш районнар арасында тыныспас дээн.

1981 чылдың III кварталында социалисттик чарыштын иштелери кыдыр санааш, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчир Кызыл туугун дарааында коллективтерге тыныспас деп шийирткен.

100,4 хуу күүсеткен «Бодээ электри тудуг» тудуг-монтаж эргелестин коллективтерин; — транспорт болгаш харылзаа бүдүрүгелеринден — чүкк сөөктүргө планнарын 102,6, чык саарылга-нын — 100, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 104 хуу күүсеткен № 2 АТБ-ниң коллективтерин;

— сажыг организацияларын — үрмөктөп садар бараан саарылгазының талаа-биле социалисттик хүлээгелерин 102,5, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 102,9 хуу күүсеткен болгаш пландан ажыг 6 муң рубльдин оорутканын алган Кызыл аш-чөм садыгның коллективтерин;

— чурттаага-коммунал бүдүрүгелеринден — ачы-дууа чедиринин болгаш күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин планын 100,5 хуу күүсеткен Бин-Хем районун чурттаага-коммунал бүдүрүгелеринин бүдүрүгө эргелестин коллективтерин;

III кварталда социалисттик чарыштын иштин черин, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчир өмүлдөр-биле кыды дарааында коллективтерге тыныспас деп шийирткен.

ден — үлетпүр продукцияны бүдүрүп талаа-биле социалисттик хүлээгелерин 114,8 хуу, продукция сайгарарынын — 122,7, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 104,7 хуу күүсеткен «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезинин коллективтерин;

— тудуг организацияларын — тудуг-монтаж ажылдарының хемчээлинин талаа-биле социалисттик хүлээгелерин 111,7 хуу, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 100,2 хуу күүсеткен «Тыва септеге тудуг» трестин коллективтерин;

— транспорт болгаш харылзаа бүдүрүгелеринден — продукцияны хемчээлинин талаа-биле планын 102,3 хуу, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 101,8 хуу күүсеткен республиканың радиотелевизион дамуулыга төвүнүң коллективтерин;

— сажыг организацияларын — үрмөктөп садар бараан саарылгазының, социалисттик хүлээгелерин 107,5 хуу, шийиртин чөмөчүлүгүнүн — 101,6, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 100 хуу күүсеткен Бин-Хем районунуң коллективтерин;

— чурттаага-коммунал бүдүрүгелеринден — коммунал ачы-дууа чедиринин талаа-биле социалисттик хүлээгелерин 103,2 хуу, күш-ажылдык бүдүрүгелерин бедиеринин — 100 хуу күүсеткен.

бүдүрүкчүлүгүн бедиеринин — 126 хуу күүсеткен «Водоканал» эргелестин коллективтерин.

Кызылдың даарылыга фабриказының, «Тыва суг-тудуг» трестин № 5 КМК-зының, Садыг министрствоунуң АТБ-инин, Кызылдың үлетпүр сажыг болгаш Тыва коммунал-энергетик эки ажылы доктаады демдеген.

Тос айларда ажылдаанын түңнелдерин хамы аналган, чамдык коллективтеринин ажылында чөптөстөрүн, хожудаашкыларын тургустуруп келген чыдаа-гаанынын сайгарып, оларын эдеринин тодаргай хемчегелерин боттандырып чорударын, металлды, тудуг материалдарын, олар чүдүдү, электр энергияны болгаш күрүл-агыларын өскө-даа хөмүр-ден чөп ажылдаары база камнагалык чарыштары дээш социалисттик чарышты калбап иштердеринин талаа-биле планнарын болгаш массалык-индустриалдык күштелдирер СЭКП Кызыл хоор-кунуң, райкомнарга, «Тыва даг-дугу» трестин, «Тыва кобальт» комбинатна, парткомнарга, хоорай-күс-комнарга, партия, профсоюз болгаш комсомол эге организацияларын, министрство-ларын болгаш ведомстволарын ууртуктарында таа-на.

КАЗАХ ССР. Джеккаган-ның даг-металлургия комбинатының Чөвүл рудникте бригада бүрүз-ле хонукта бир муң тоннадан азын эвес руданы каапы үндүрүп дугайында эгелестик санап тыныпкан. Амгы үеде ол эгелестинин туртун дык хой дагылары деткин, ажылдап турар.

Бир муңуу бригадаларының бирозун № 57 шахтада сураагы дагы, «Хүндүлелдин Демдэ» орденин эдилекчиси Абдыкадыр Бекматов баштап турар.

Ол бригада бо чалын геологту тургузууну талаа-биле берге, черде ажылдап турар. Ынчалза-даа бригада хонук санаада 1100—1200 тонна чыг-эти берип турар. Абдыкадыр Бекматов —

бүдүрүгелерин мергендикти амыдыралында хой-ниги амыдыралында илдекейлеп кырып, хооронеттин денутады, профсоюз рудникте рудном кезигүү, Чөвүл рудникте № 57 шахтазында партбюро кезигүү бооп турар.

Күш-ажылда шылгарып чедипшир, дериг-херекселдерин үндөзүш ажылдап эгелестик база шылгарып бедиерин дээш А. Бекматовка ССР-ниң 1981 чылда күрүне шаанын тыныспас-биле кырып.

ЧУРУКТА: Абдыкадыр Бекматовтун (ортунда) ууртуклы дагылар бригадасы. В. ЗЫБИНИНЧИ Фотозу. СЭТА-ның фотохроникамы.

СЭКП-ниң XXVI съездинин шийирлерин — амыдыралга

ТУДУГНУҢ ШАПКЫНЫНДА

Киргизияның Күрүсэй ГЭС-иго тургузар үшкү турбинаны хуусаазында бир квартал мурун кылган. СЭКП-ниң XXVI съездинин шийирлерин баштап ажылдаага кырып дээш ол ГЭС-че 60 күзүн сөөктү, Дөрт дугаар агрегатты база чүдүрүп чорудар ууртук.

ГЭС-тин болгаш бүдүрүгө черинин парткомнарын каттыккан хуурамына ычар шалыктын ажылдарын көрөш, чарышты «ажылдык эстафета» принципин баштап улам калыктарын шийирткен. Оон киржикчилеринин мурунда белен эвес сорууга тургустунган — туртук практикада бир-ле дугаарында индиг ууш гидростанцияны бүгү энергия блоктарын чыгыла-ла чылдык иштинде ажылдап эгелээр апар. Оон иштин күжү — 800 муң киловатт.

ГЭС-тин тудугулары-биле күш-ажылдык кады ажылда-жылга дугайында керо харыкчуларга ажыл-иштин програм-ма апарган. Турбина заводунун иштеринин партия организацияларын болгаш партбюлестерин өскө даалгаларын сон-таар тыртыпкан, ол хүндүлүг даалганын тиргизип эрте күс-дүрүш дээш, ажылдаар чер бүрүзүгө бүдүрүлгө күрүл-агыларын хой-ниги көрүлгөдөн кылган. Тускай хынакчылар турбиналарын кыдыр хуусааларын болгаш шылгарып көрүлгө апарган.

Чарышты коммунисттер баштап турар. Оларын бирозун сасарлар бригаданы баштап берген. Оларын техникти сайгарыпшырары дык хой пөхтерде болгаш участоктарда иштерген. Чыжа, турбиналарын эектерин хары улам ийи талаада чорудары, козектерин термистик бо-бааырадылаа дык хой шакты камнаар арганы берген.

Ийи коллективтин парткомнарын болгаш баштаар чер-леринин кады кылган шийирлер-биле күштерин шалык-ты-биле тартыштыр тургузары хандырылган. Харыконтан Күрүсэй ГЭС-че чоруткан электерин турбиналарын шалыктын элетп тургускап, ажылдадып кырыгыгө дуузалып турар. Ынчалза-даа ол тудугтан заводка барган сасарлар, калыкчылар турбина кымыкчыларын күш чөптөй тур-ган ажылдарын кыска хуусаада бүдүрүп бергенер.

М. ХАБЫНСКИЙ, СЭТА-ның корр.

ЧЫЛ ПЛАНЫН — ХУУСАА БЕТИНДЕ

ХУУСААЗЫНДА ДОО ЗАР

Республиканың Ыш ажыл-агый министрствоунуң коллективин Октябрьдин социалист Улуг революциянын 64 чыл оюнга СЭКП Төп Ко-митетинин Кыргызылар, күш-ажылдык соруу киржикчилеринин турар. Бистик министрствоунуң районнарада ийи ажыл-агыйларын күж-инининин ажылдаанын планнарын болгаш хуусаа бетинде доозарын шийирткен турарлар.

Ыш ажыл-агыйларында ажыл-ишке төлөстүг, кы-зымак, эки үлетер-ин, электи көргүзүп турарлар азын эвес. Ындыг му-ракчыларга ийи сөөктүр машина чылаачылар В. Л. Тробинов, Н. П. Якушев, В. Г. Нелюбов (Каа-Хем), Ф. И. Анууров (Чадан) олар амырлар, Чаданымк ийи ажыл-агыйларда К. Э. Мо-гуштун ууртуктары ийи бе-леткөө бригада, Токунузда В. С. Ооракчан ийи дили-мечеринин, бригаданы соци-алисттик чарыштын тилекчи-лери.

Хой чылдар иштинде ажыл-да келген дужаагалыг хо-очуларыныс лексистер Назм Степанович Чепкасов, Дорж Арагаевич Донгак болгаш оон-даа өскөк амырларга боттарынык билиг-мергендиги дамчыл бөоринге плеру-лит, боттарынык ажил-а-рын баагыт мастерлер.

Токунуң ийи ажыл-а-гы-лында трактористер В. В. Дамды-оол, И. С. Зайков олар планын ажыг күүсет-кен, мактадып турарлар.

Ыш ажыл-агый министр-ствоунуң коллективин бо хү-нерде сөөктү кырталанын пла-нын хуусаа бетинде дооз-дөө кызымак ажылдаа турар.

В. ПШЕННИКОВ, Ыш ажыл-агый минис-терствоунуң план киди-ринин начальниги.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ БАЗЫМНАРЫ

1981 чылдың тос айларының Күрүне планын Тыва АССР-ниң үлетпүрүнүң күүсеткениниң түңнелдеринин дугайында

Тыва АССР-ниң Статистика эргелелиниң дыңнады

Он бирги беш чылдың баштайгы чалыныч планын хуу-саа бетинде күүсеткен дээш социалисттик чарышты үлетпүр бүдүрүгелеринин ажылдакчылары киржишпаш, үлетпүр бүдүрүгелерин хонуктеринге тодаргай чедипшир чедип алган.

Үлетпүр продукциязын эң чугула хөмүр-деннин хой муруузу сайгарар база бүдүрүп хемчээлинин талаа-биле тос айлар планын күүсеткен.

Эң мурун айларда талаа-биле продукция сайгарар план болгаш үлетпүр бүдүрүгелеринин өзүлде темпелери мынчаар күүсеткен:

Продукция сайгарар планын күүсеткен хууу	1980 чылдың тос айларының хууу	1981 чылдың тос айларының хууу
Электр-энергетика	103	107
Одаар чүдүдүрүп үлетпүр	114	108
Өнүгү металлургия	101	104
Металл болбаа-адыраагазы	99,9	99,4
Ыш болгаш ийи болбаа-адыраагазы кыдыр үлетпүр	99,7	99,4
Тудуг материалдар үлетпүрү	85	98
Чык үлетпүр	104	106
Аш-чөм үлетпүрү	107	106
Далган-аруна дээрбээр болгаш холуксаалыг мал чөм бүдүрүп үлетпүр	101	99,0
Полиграфия үлетпүрү	102	103
Электр-энергетика, одаар мүүдөр, чык болгаш аш-чөм үлетпүрү эң бедик темпелерде хөгжөөн.		
Тос айларда продукция сайгарар планын, үлетпүр бүдүрүгелеринин хемчээлинин болгаш күш-ажылдык бүдүрүгелеринин өзүлде темпелери тус-тус эргелелдер болгаш бүдүрүгелер мынчаар күүсеткен:		
«Тыва даг-дугу» комбинат	95	98
«Каа-Хем» разрез	114	108
Тыва электр чөткел	103	107
«Тыва кобальт» комбинат	101	104
«Тудуг кезектер» комбинат	93	96
	102	

Аш-Довурактын дуулаар ажыл-агыйлар комбинаты	108	108
Кызылдың ойт комбинаты	108	112
Кызыл-Мавкалтын ойт комбинаты	133	116
Сүт комбинаты	105	116
Хлеб продуктулар эргелестин	102	103
Сөөк далганы кыдыр завод	62	75
Үстүкү Емсейин балык заводу	66	87
Аш-чөм үлетпүр эргелестин	102	97
Дарыялыга фабриказы	104	105
Алгы заводу	105	103
Дүлөйлерин Бугу-Россия шийирлелерин өөредилгө-бүдүрүлгө	104	108
Караа чөптөстөрүн Бугу-Россия шийирлелерин өөредилгө-бүдүрүлгө	103	103
«Тыва тудуг материалдар» матыкчылык	102	100,3
Росводпроммун демп-бетон кылгылар заводу	99,9	103
«Тыва бодээ тудуг» трест	89	88
Ыш ажыл-агыйынын министрствоу	101	106
Тудуг кезектер болгаш кон-струкциялар заводу	104	112
Улуг-Хем ийи үлетпүр	104	103
Ажыл-агый	99,1	107
Чурт үлетпүрүн эргелестин	96	88
Автосептеге заводу	101	105
Бодээ ажыл-агый техника-зын күрүмөдиги	101	105
Ном үндүрүп болгаш поли-графия херектеринин талаа-зы-биле эргелел	102	103

Үлетпүр продукциязын эң чугула хөмүр-деннин тос ай-ларда дарааында хемчээлдерин кыдыр бүдүргөн:

Хөмүр-даш — муң тонна	582	108
Электр-энергия — млн. киловатт-шак	67	80
Шой элчидирген — тонна	394	81
Тудуг болгаш одаар ийиш-төөктерин — муң кубметр	203	95
Оон иштинде тудуг мажы-муң кубметр	175	103
Далган материалдар — муң кубметр	96	108
Мебель — муң рубль	1185	110
Кузутура-амыдырал болгаш ажылдагы укур-дуузалыг барааныр — муң рубль	1725	108

Тудуг чутайы — тонна	1942	97
Тудуг тудуу — млн. ке-лев	20,2	91
Чып энтээр демп-бетон кон-струкциялар болгаш ке-лектер — муң кубметр	36	88
Сорттук даг-дугу — муң тонна	77,4	94
Хөмүр-даш — муң эшек	72	105
Кидис индиктер — муң эшек	93	108
Дарыялыга үлетпүрүнүң продукция — муң рубль	1483	120
Тутал балык — тонна	63	79
I категориянын субпродук-тулары-биле кады эт — тонна	6192	121
Колбаса кымызлары — тонна	943	100,0
Чалаан сүт продукция — тонна	14021	103
Мал саржаа — тонна	403	94
Далган — тонна	21869	103
Холуксаалыг мал чөм — тонна	27878	95
Хлеб болгаш хлеб-булочка кымызлары — тонна	15633	100,2
Кондитер кымызлары — тонна	823	98
Энтерпес суксуу аймаа — муң декалитр	138	127
Чөмөт ажылдаар дус — тонна	8567	98
Сөөктөп кылган кургак мал чөмөри — тонна	308	92

Тос айларда пландан ажыг 62 муң тонна хөмүр-даш, 4,1 миллион киловатт-шак электр-энергия, 6 муң куб-метр дилиг материалдарын, 4 муң эшек хөмүр-даш, даарыялыга үлетпүрүнүң 180 муң рубль хемчээлдиг продук-цияны, 46,7 муң рубль хемчээлдиг кузутура-амыдырал бол-гаш ажыл-агый укур-дуузалыг бараанын, 68 тонна мал саржаан, 321 тонна чалаан сүт продукцияны, 69 тонна дал-ганы, холуксаалыг 678 тонна мал чөмөри, 3 тонна конди-тер кымызларын, 33 муң декалитр энтерпес суксуу аймаа, аш-чөмө херектер 1067 тонна дусту бүдүргөн.

Үлетпүр талаа-биле тос айларын планын доктаа-ган даалгаларын чамдык бүдүрүгелер күүсеткен. Сайга-рыла хемчээлинин талаа-биле планын он беш бүдүрүгел-ер күүсеткен, өрткөн чылдың тос айларында деңизерге үлетпүр бүдүрүгелеринин хемчээлин 17 бүдүрүгелер азын-жестек, күш-ажылдык бүдүрүгелеринин талаа-биле планын 19 бүдүрүгелер күүсеткен, өрткөн чылдың тос ай-ларында деңизерге 17 бүдүрүгелер күш-ажыл бүдүрүгелерин чыгымактан. Шой элчидирер, тудуг чутайын болгаш тудуг-буузу, чып энтээр демп-бетон, сорттук даг-дугу, тудуг ийиш, индикс индиктерин, балыкта, I категориянын субпро-дуктулар-биле кады этти, колбаса кымызларын, хлебти, хлеб-булочка кымызларын, сөөктөп мал чөмөри кургак далганы бүдүрүп тос айлар планын күүсеткен.

Бараанын продукциянын бөт-үнөшн чыгедер талаа-зы-биле планын доктаа күүсеткен.

ТЫВА АССР-НИН СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ

Школадар ортузунга профгиланымшкы ажылы чоруду. Күн-ажагыла белеткен күнөдирлеринин сөөгү үдө оза кичинегайи салып турары бидишпир. Келер үдө тускай мергемши шилеп алыртыга профгиланымшкыны укур-дузаны кончуг уагу. Бистин республикада бо талзы-биле ажыларын чоруду турар. Тузуг мергемшилеринин школадарын өөрчүр дугайында айтыртын профгиланымшкы талзы-биле тускай хураалга чоонга чаа чугаалышкан.

Республиканын ортузунга школадарын 9-10-гу класс чыгары (шуту чеди муң ажык кичи) нитан-биле 19 мергемши чеди алыр-биле өөрчүр турарлар. 49 школада автомашына, 14 школада тракторун, 14 школада комбайн, 1100 ажык өөрчүр мал ажалынын үдөзүннөрүн, погаа ажалын күн-ажагыла кичилеринге өөрчүр турар.

1980 чылда-ла күн-ажагы өөрчүрлөтүш программасында тузуг мергемшилеринин школадарын өөрчүрлөтүш тускай кичирген. Дачы, малар база ажал салыкчы, шутатур деп шаа мыады мергемшилерге өөрчүр болуру айтылган. Бо программа багара өөрчүр доозулар тузуг талзы-биле ажыктыг чугула билгилерин хир-чеге-биле чеди алыр, ол багара тузугларга ажалдан болуру. Чеди ичаш билгилер-мергемши ханымалды, улаштыр өөрчүрлөтүш ол дузалыг болуру чугаалык.

Бистин республиканын тузугларга массалыг профгиланымшкы тудукуларын кончуг ажал-биле хирегелеттири турар, кичи болуру укуртуула, чеди дөзгө ажалы Тыва АССР болу-ла тузуг шолу, чаа саймалар олтур республика. Биди болган талзыда массалыг мергемшилер кичилерин, ажалыг тудукуларын профгиланымшкы ажалы-биле бистин школарынча өөрчүр ап болуру кончуг уагу арга бар-дыр. Ону барындаап көргөш, республиканын удурун органдары Чиримдин-министерство-биле калып бо чыдан эгелеш школарга 9-10 класстарга тузуг мергемшилер өөрчүр кичилер кирип турар.

Республиканын Чиримдин-министерство-биле доктаадын тургускалы-биле амдылында 27 школага бөлүк өөрчүрлөтүш чорудар. Кызылда өөрчүрлөтүш дооза комбинатта ийп болуку тургуска. Оон ангыда Чадаанын №1, 2, Шаган-Аргын №1, 2, Хову-Анжы №1, 2, Бай-Хаатын, Кызыл-Мажалык, Эрианин, Самгалдай, Кызыл-Тейин дөш оскода чамдык ортузунга школадарга бөлүктү тускайлап, школадар тузуг мергемшилеринге өөрчүр укур-дуг.

Тузуг талзы-биле бидүрүгө өөрчүрлөтүш чорударыга тус-тук школа ажалы-биле тузуг организациалары база бидүрүгелер кичилер бижыктап тургуска. Чикээлдер, Шаган-Аргын кичи ортузунга школамын «Шаган-Аргын-строй» трест база болуру, ажал амдылар тузугларга орта белетсир. Оон ангыда районнар төптөндө бидүрүгелер көжүр чорур механизациалыг колонналарын тус-тукта бижыктап. Ажалын чедишкенин болуру чуди хамааржылы дөзгө, тузуг организациалары школарга хун бүрүнүг болтуг дузалыг чедирип, өөрчүрлөтүш чорударыга специалистерин тускайлап, классарын дерин тургузар укур-дуг. Харызааны саалы кырынга эвес, шына-ла болтуг ажал-херек-биле боттандырбаа болза, чедишкенин болуру берге.

Бо өөрчүрлөтүш чылымда 550 дозку классы тузуг мергемшилеринге өөрчүр укур-дуг. Келер өөрчүрлөтүш чылымда ук салып муң ажылар деп турар. Тоску классылар чеди ажалык өөрчүрлөтүш артер. Ону класска тозан ажалык дугурунда практика, эртер. Оон чедишкенин болуру бааза бидүрүгелерден кол хамааржыр.

Бистин башкыларывыс

ООН УЛЕГЕРИ

Кара-кыс Ооржак Кызылдын башкы училешин дооскаш, төрөс сууру Хөндөргө ажалдан чеди келген. Чаа келген ажалы башкы бирги классы хулаады берген. Башкыны күн-ажагыла надары оон эгелеш.

Ол күзелин орду-биле шингелдин алган билгилерин чаштарга дачыдын берин эгелеш, оларын төлөнтүг ажалы-чага кичилерин башкы оонашкан. Арга-дуржуалыглардан өөрчүр ап чораш. Бергелер ажалык ажалы ула-ратпаан. Күш-ажагыла чукту-дуг, кызымаккай чоругу, күзелин ажалык болган кол-лективинин хоочунарын арга-сүмөи бо бүгүгү ажал артеринге, хундуктеди чаа-лап алыртыга илг болган.

Кара-кыс Хомушкүева эге

класстар башкылар, Хөндөргө 8 чыл школамын тапты-ла 21 чыл болуу турар. Кезаа-де ак сеткилдиг ажалдан, мактадып келген.

Башкыны ак сеткилдиг, эрес-шудуру ажалы-биле чо-ну үдөзүр. Ленинни юбилей медалы-биле база шагнаан. Ол район Советинин депутат-лынга база конгуттурган.

1981-82 өөредилге чылымда белекел класкында эгелеш алган ушкү классын удуру-тук башкы. Кара-кыс Хомушкүева бозунун класска-бинедил улегерлиг кичилер деп, каастан алган. Илаңгыл дерилерге өөрчүрлөтүш боттарынын ылган материалдарын ажалып турары солун. Өөрчүрлөтүш кылыгыларын тускай шафта дөзгөш. Башкы оларын кичилер үдөндө

көргүзүг материалы кичилер ажалы-даа турар. Черле ил-чаш оон эртерин турар кичилерин методика талзы-биле аажок байлак. Кичиле бугуру уруларын, конугурадын хаара тудун, солун эртин турар. Бо таварытталарга башкыны чогаалычы, тыныштыг чоругун үдөзүр-алаар бис.

Ол 4-8 класстарда бажык ажалынын (домоводство) кичилерин кончуг солун кичилер бедик дөзгөш чоругун турар. Ажал-теминин чыгуу-бугу дөзгөлөрүн канчаар белетсирин, байырактар хунеринде стол кичилер каастанын болган еске-да ажалыг чүдүлери өөрчүрлөтүш бо кичилерден көзүлүш-биле шингелдин ап туралар. Ол-ла башкы школада «Шеер

халдар» деп бөлүмүн удуру-туктуу. Бөлүмүн кичилерин чедирип ажалдан, дараан кылыгыларын район дөзгөлөр-леринге кириштирген.

Башкылашкын эң-не хари-салгалыг, чай чок ажал дөзгөлөр билер бис. Ничалза-даа Кара-кыс Хомушкүева Ооржак хой-ниятич ажал-херектерге кичилер үени тып ап, депутат хулаагынын ак сеткилдиг күдөсид чоругу. Ол 5-ни агитациаларын дачыган. Оон удурутын мак ол агитациалар бот-тыныштыг уран чүдүл көзүлүштеринге, ажалы-бугу дөзгөлөргө ула-раа тилекеч болу, эң ажалыг дөзгөлөргө келген. Башкы ботурлар, таныш-лаарыга аажок инак. Депутат кичи болганда, чоругу чаагай чоругун бедилеринге кызымак көргүзүп, үдүгүн кирип чоругу.

В. ХОМУШКУ.
Барыин-Хемчик район.

ВОЖАТЫЛАП ЭГЕЛЭЭШ

Вараара Санчевна Шивит Улут-Хем районун Аргы-Узуг ортузунга школамын эге класстар башкыларга ажалдан турар. Ол ажалыга үдөзүлүшкүн чок 33 чыл башкылап келген. Оон күн-ажагыла чылымда мынаар эгелеш: 1948 чылдын чылымда Кызылдын №2 школамын 8-ни класкы дооскан соонда, ол үдөш башкы кадрлар чедишпей турарын барындаалып, ону Шаган-Аргын №2 школамын пионерлиг улуз вожатынга томулап чоруткан. Вожатый хулаагынын ак сеткилдиг, кызымак күдөсид турар, ону ол-ла чылым эге класс башкылары-биле шингелден. Башкыны узуу орду мынаар эгелеш.

Башкы ажалы — оон алыс күзеп чораша күзели. Бичан-гаш ол ниг хайымышкы-биле ажалдан эгелеш. Башкыны арга-дуржуалыг оон школамын башкыларында кызымак-кай өөрчүр ап келген. Оон эгелеш-ле бозунун билги-биле бидер чоругу-биле Кызылдын башкы училешинге бот-өөрчүрлөтүш беле өөрчүр кичилер.

1954 чылда башкы училешин чедишкенин дооскан Вараара Санчевна Улут-Хем районун школарынга 33 чыл башкылап. Ам оон арга-дуржуалыг байлашкан. Хоочун коммунист башкы В. Шивит сөөгү 12 чылдарга, оон нитида Аргы-Узуг ортузунга, школамын 7 чыл нитида, башкылап турган класстарынын өөрчүрлөтүш билги бедик, кичилерин төлөнтүп, 100 хун өөрчүрлөтүш болуп келген. Эге класстар башкылап турган оон класстарын алган устугу класс башкыларын ону мактаар. Хоочун башкы Вараара Санчеванын башкылап чораш баштайгы өөрчүрлөтүш хой кезин дөзгөш өөрчүрлөтүш чөдери дооскиш, республиканын барык бугу-ла бидүрүлүш ажалдан турар эчилер, башкылар, агрономдар, зоотехниктер, иже-нерлер боту берген, а сөөгүлери чурттуг ажалы-бугу өөрчүрлөтүш чөдери өөрчүрлөтүш уламчыл туралар.

Амгы үдөш хоочун башкы Аргы-Узуг школамын башкы-ларын дачынышкын, бозунуң байлак арга-дуржуалыг ажалы башкыларга дачыдып берип чоругу.

А. ООРЖАК.
Улут-Хем район.

ПАРЛАЛГА ЧАГЫДЫЛГАЗЫ

СӨКП Бай-Тайга райкомун, совхозтарда парткомнар, бидүрүгелерде, организациаларга, школарда партия эге организациалары, районун «Союзпарт» чери 1982 чылдын солунуна болган журналдар чагыдылганын чугулап көргөш, оон бижылдыгы организациалар чорударын хемчегелерин алган. Парлаалгын хой-нияти таракчыларын чор болганга, тургускаш, оларын кичилер укурдуг ажалын тодоткай ажалы берген.

Партия организациалары биле районун «Союзпарт» чери парлаалга чагыдылганын хун бугу хайагары, кичилерин салып туралында районода бижылдыгы бидиле байыг эвес. Октябрь 10-нүч мөдөзүн Сугаар алырга, төп солун-нар 1053, журналдар 2835, «Шын» солун 1151, «Тыванын ажалыкты» 854 экземпляр чагыттылган. Бо адзан саннар эртер чылдын дөзгөлөш чооншулап берген.

«Мураакчы» совхозтуң парткомун (секретары К. Херте) солуннар болган журналдар бижылдыгы эң-не организациалар чоруткан. Ажалы-агынын кичилерин нити-биле 1320 экземпляр чагыдылганын чоругу хулаагында «Шын», 196 экземпляр «Тыванын ажалыкты» солундарын бижиккен. Бо ийи солуну чагыткан кичилерин салып эртер чылдан көвүдөш. Илаңгыл совхоз районода бир дугарында парлаалга чагыдылганын дооскан. Партия салбырын совхозта эргелешчин Серенма Тойбуу-Хаа бо ажалды харысалгалы-биле көрүп, парлаалга таракчыларын ажалы эки организациалар.

«Бай-Тал» совхозтуң парткомун (секретары К. Адыбай) парлаалга чагыдылганын байыг эвес чоруду турар. Нити-биле 1051 экземпляр солуннар болган журналдарын бижиккен. Оон нитида 235 «Шын», 167 «Тыванын ажалыкты» солундарын чагыткан, ол болза эртер чылдындан ам безип хой.

Районда партия эге организациалар (секретары Б. Херте) чагыдылганын организациалар чоругун турарында коллективте 249 солуннар болган журналдар бижиктиппен.

Парлаалга чагыдылганын чоругу хулаагында организациалар чорудар дөзгөш районун «Союзпарт» палатында Т. Б. Сат тодоткай хемчегелерин партия организациалары-биле калы ап, олаңгыла херек ак сеткилдиг күдөсид келген. Бо ажалык тыныштыг чеди чыгылар укурдуг солундарын болган журналдарын бижылдыгы доозар дөзгөш амгы үдөш ол ажалдан турар.

Т. ХЕРТЕК.

В. ПИВОВАРОВА — Самалка эж-ле, чары муулары — оон артык деп фототөдү.

Чаа чүүлдер, фактылар

УЙГУР УЛУСКА ТУРАСКААТКАН

Эртер чус чылым ортан үдөндө уйгурларын кыдат феодалдарга уаур демисил-ле тураскааткан «Тура халымышкы» деп уран-чечен чирит филмин тиргизирин Ала-Атала «Казахфильм» ностудияда эгелеш. Зия Салимдин «Маманак» деп романын таштырып сценарийин кинодраматург Юрий Вибор, а хөжүм каастанга-лы — уйгур композитор кыруне шагналыг лауреады Кудуз Кужамбаров бижкен.

Кинонун чорукчулери уйгур улуусун төзүгү-биле, шаа-ндагы культуру-биле, чан-чылыгы-биле таныштарар. Казахстаннын муруну район-нарында чурттан чоругу уйгурлар (болорын чан 150 муң чеген) кинону тиргизиринга дузаламын, хер-чеге улаушун киноларда каастан келер келерин, хер-хестерин, шаажадан кыгыл сааларын (эртер чус чыл-ды) кинога тиргизирин-биле бергенер.

Владимир Ганжа.
(ПМА).

ЗАВОДТУН БИРГИ ЦЕГИ

Ульяновскийн машина тудушкун заводун хой-нияти музейге улугу музей деп атты ташыкан. Бугу туртта бидишпир ол бидүрүлүш тургустарына В. И. Ленин шуту киришкен. Музейн экспозициаларында салдым материалдар болган до-кументтер тураскаалыг ол төвүгү катан көргүзүп турар. Петроградтын интервен-терин эжелен алырынын ажалы тургустунун херге, Петроградтын патрон бидүрүп үдүрүр заводун Симбирск-ке көжүрүп дугайында ай-тышкынын Илья 1918 чыл-дын чылымда берген. Илаңгыл Волгада хоорай ха-мааты дайымын чыларымда Кызыл Армияга патрон бидүрүп бөзүрүн чок хоорайн апарган. Ол заводту катан кылым турарычче кол кичи-лерин В. И. Ленин улаңгылар турган. Тургустуну тур-рар заводка дузалаары-биле Ильячын ол салгыны элэн кал дөзгөлөш үгөн.

«Патрон бидүрүп үдүрүр заводтарга ажалычарын чугула Итер берер бозу-дур. Ажал-херек чидир чоругу бозу-дур. Ол — кичи-херек үдүрүлүш-биле дөмөй, патрон чокка шуту ол бол-ганымыс ол» — деп, 1919 чыл-дын август 7-де Петроградтын Ильян телеграмма чоруткан. Августу төвүгүнде дерт муң чыгыл питев ажалычарын Петроградтан келген. Симбир-скийн заводу бурун күчүзү-биле ажалдан эгелеш. Интервенциаларын болган ак гаардейкелерин чылга шава-ры-биле 300 миллион ажал патрондарын оон чүдүрүп чоруткан.

Хамааты дайымын соонда ол бидүрүш тайбын проду-шыл бидүрүп эгелеш. Воло-дарский аттыг Күш-ажагыла Кызыл Тук өрөдөш машина тудушкун завод бугу бедик шыналыг станоктарын, сугарылыгын күчүзүг тургу-зукчуларын, нефть тынжы-ны херекселерин бидүрүп үдүрүп турар. Ол заводтун кыгыл продукцияны дөзгөш-ниң 55 чурттары сачын ап турар.

Машина тудушкун заводун ажалычарын боттары-нын ол музейн заводтун бидир кези деп алап турар-лар. Ол коллективке ажалык кичилер бугу-ла ста-ноке баарынын мурунда баштай музейге бажык чан-ыл апарган. Ажалыктар айла-берип, бидүрүлүш төвүгү-биле танышкан. Илаңгыл ча-гылы бугулар чурттары болган ажалдарын дачы-ратпап туралар.

Хамааты дайымын соонда ол бидүрүш тайбын проду-шыл бидүрүп эгелеш. Воло-дарский аттыг Күш-ажагыла Кызыл Тук өрөдөш машина тудушкун завод бугу бедик шыналыг станоктарын, сугарылыгын күчүзүг тургу-зукчуларын, нефть тынжы-ны херекселерин бидүрүп үдүрүп турар. Ол заводтун кыгыл продукцияны дөзгөш-ниң 55 чурттары сачын ап турар.

«Патрон бидүрүп үдүрүр заводтарга ажалычарын чугула Итер берер бозу-дур. Ажал-херек чидир чоругу бозу-дур. Ол — кичи-херек үдүрүлүш-биле дөмөй, патрон чокка шуту ол бол-ганымыс ол» — деп, 1919 чыл-дын август 7-де Петроградтын Ильян телеграмма чоруткан. Августу төвүгүнде дерт муң чыгыл питев ажалычарын Петроградтан келген. Симбир-скийн заводу бурун күчүзү-биле ажалдан эгелеш. Интервенциаларын болган ак гаардейкелерин чылга шава-ры-биле 300 миллион ажал патрондарын оон чүдүрүп чоруткан.

«Патрон бидүрүп үдүрүр заводтарга ажалычарын чугула Итер берер бозу-дур. Ажал-херек чидир чоругу бозу-дур. Ол — кичи-херек үдүрүлүш-биле дөмөй, патрон чокка шуту ол бол-ганымыс ол» — деп, 1919 чыл-дын август 7-де Петроградтын Ильян телеграмма чоруткан. Августу төвүгүнде дерт муң чыгыл питев ажалычарын Петроградтан келген. Симбир-скийн заводу бурун күчүзү-биле ажалдан эгелеш. Интервенциаларын болган ак гаардейкелерин чылга шава-ры-биле 300 миллион ажал патрондарын оон чүдүрүп чоруткан.

В. ЗЛОБИН,
СЭТА-ның корр.

ОКТАБРЬ 20-ДЕН 22-ГЕ. ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТАБРЬ 20-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДА

8.00 — «Уе». Информационная программа. 8.40 — Эртеги гимнастика. 9.05 — А. Грибоедов. «Уагадан човула». ОССР Эвистелин Күрүенин үдөгелер Бичи театрынын филм-шени. 11.30 — Телемөдөлөр. 11.35 — Чапсар. 11.45 — Телемөдөлөр. 11.50 — Чапсар. 11.55 — Телемөдөлөр. 12.00 — Чапсар. 12.05 — Телемөдөлөр. 12.10 — Чапсар. 12.15 — Телемөдөлөр. 12.20 — Чапсар. 12.25 — Телемөдөлөр. 12.30 — Чапсар. 12.35 — Телемөдөлөр. 12.40 — Чапсар. 12.45 — Телемөдөлөр. 12.50 — Чапсар. 12.55 — Телемөдөлөр. 13.00 — Чапсар. 13.05 — Телемөдөлөр. 13.10 — Чапсар. 13.15 — Телемөдөлөр. 13.20 — Чапсар. 13.25 — Телемөдөлөр. 13.30 — Чапсар. 13.35 — Телемөдөлөр. 13.40 — Чапсар. 13.45 — Телемөдөлөр. 13.50 — Чапсар. 13.55 — Телемөдөлөр. 14.00 — Чапсар. 14.05 — Телемөдөлөр. 14.10 — Чапсар. 14.15 — Телемөдөлөр. 14.20 — Чапсар. 14.25 — Телемөдөлөр. 14.30 — Чапсар. 14.35 — Телемөдөлөр. 14.40 — Чапсар. 14.45 — Телемөдөлөр. 14.50 — Чапсар. 14.55 — Телемөдөлөр. 15.00 — Чапсар. 15.05 — Телемөдөлөр. 15.10 — Чапсар. 15.15 — Телемөдөлөр. 15.20 — Чапсар. 15.25 — Телемөдөлөр. 15.30 — Чапсар. 15.35 — Телемөдөлөр. 15.40 — Чапсар. 15.45 — Телемөдөлөр. 15.50 — Чапсар. 15.55 — Телемөдөлөр. 16.00 — Чапсар. 16.05 — Телемөдөлөр. 16.10 — Чапсар. 16.15 — Телемөдөлөр. 16.20 — Чапсар. 16.25 — Телемөдөлөр. 16.30 — Чапсар. 16.35 — Телемөдөлөр. 16.40 — Чапсар. 16.45 — Телемөдөлөр. 16.50 — Чапсар. 16.55 — Телемөдөлөр. 17.00 — Чапсар. 17.05 — Телемөдөлөр. 17.10 — Чапсар. 17.15 — Телемөдөлөр. 17.20 — Чапсар. 17.25 — Телемөдөлөр. 17.30 — Чапсар. 17.35 — Телемөдөлөр. 17.40 — Чапсар. 17.45 — Телемөдөлөр. 17.50 — Чапсар. 17.55 — Телемөдөлөр. 18.00 — Чапсар. 18.05 — Телемөдөлөр. 18.10 — Чапсар. 18.15 — Телемөдөлөр. 18.20 — Чапсар. 18.25 — Телемөдөлөр. 18.30 — Чапсар. 18.35 — Телемөдөлөр. 18.40 — Чапсар. 18.45 — Телемөдөлөр. 18.50 — Чапсар. 18.55 — Телемөдөлөр. 19.00 — Чапсар. 19.05 — Телемөдөлөр. 19.10 — Чапсар. 19.15 — Телемөдөлөр. 19.20 — Чапсар. 19.25 — Телемөдөлөр. 19.30 — Чапсар. 19.35 — Телемөдөлөр. 19.40 — Чапсар. 19.45 — Телемөдөлөр. 19.50 — Чапсар. 19.55 — Телемөдөлөр. 20.00 — Чапсар. 20.05 — Телемөдөлөр. 20.10 — Чапсар. 20.15 — Телемөдөлөр. 20.20 — Чапсар. 20.25 — Телемөдөлөр. 20.30 — Чапсар. 20.35 — Телемөдөлөр. 20.40 — Чапсар. 20.45 — Телемөдөлөр. 20.50 — Чапсар. 20.55 — Телемөдөлөр. 21.00 — Чапсар. 21.05 — Телемөдөлөр. 21.10 — Чапсар. 21.15 — Телемөдөлөр. 21.20 — Чапсар. 21.25 — Телемөдөлөр. 21.30 — Чапсар. 21.35 — Телемөдөлөр. 21.40 — Чапсар. 21.45 — Телемөдөлөр. 21.50 — Чапсар. 21.55 — Телемөдөлөр. 22.00 — Чапсар. 22.05 — Телемөдөлөр. 22.10 — Чапсар. 22.15 — Телемөдөлөр. 22.20 — Чапсар. 22.25 — Телемөдөлөр. 22.30 — Чапсар. 22.35 — Телемөдөлөр. 22.40 — Чапсар. 22.45 — Телемөдөлөр. 22.50 — Чапсар. 22.55 — Телемөдөлөр. 23.00 — Чапсар. 23.05 — Телемөдөлөр. 23.10 — Чапсар. 23.15 — Телемөдөлөр. 23.20 — Чапсар. 23.25 — Телемөдөлөр. 23.30 — Чапсар. 23.35 — Телемөдөлөр. 23.40 — Чапсар. 23.45 — Телемөдөлөр. 23.50 — Чапсар. 23.55 — Телемөдөлөр. 24.00 — Чапсар. 24.05 — Телемөдөлөр. 24.10 — Чапсар. 24.15 — Телемөдөлөр. 24.20 — Чапсар. 24.25 — Телемөдөлөр. 24.30 — Чапсар. 24.35 — Телемөдөлөр. 24.40 — Чапсар. 24.45 — Телемөдөлөр. 24.50 — Чапсар. 24.55 — Телемөдөлөр. 25.00 — Чапсар. 25.05 — Телемөдөлөр. 25.10 — Чапсар. 25.15 — Телемөдөлөр. 25.20 — Чапсар. 25.25 — Телемөдөлөр. 25.30 — Чапсар. 25.35 — Телемөдөлөр. 25.40 — Чапсар. 25.45 — Телемөдөлөр. 25.50 — Чапсар. 25.55 — Телемөдөлөр. 26.00 — Чапсар. 26.05 — Телемөдөлөр. 26.10 — Чапсар. 26.15 — Телемөдөлөр. 26.20 — Чапсар. 26.25 — Телемөдөлөр. 26.30 — Чапсар. 26.35 — Телемөдөлөр. 26.40 — Чапсар. 26.45 — Телемөдөлөр. 26.50 — Чапсар. 26.55 — Телемөдөлөр. 27.00 — Чапсар. 27.05 — Телемөдөлөр. 27.10 — Чапсар. 27.15 — Телемөдөлөр. 27.20 — Чапсар. 27.25 — Телемөдөлөр. 27.30 — Чапсар. 27.35 — Телемөдөлөр. 27.40 — Чапсар. 27.45 — Телемөдөлөр. 27.50 — Чапсар. 27.55 — Телемөдөлөр. 28.00 — Чапсар. 28.05 — Телемөдөлөр. 28.10 — Чапсар. 28.15 — Телемөдөлөр. 28.20 — Чапсар. 28.25 — Телемөдөлөр. 28.30 — Чапсар. 28.35 — Телемөдөлөр. 28.40 — Чапсар. 28.45 — Телемөдөлөр. 28.50 — Чапсар. 28.55 — Телемөдөлөр. 29.00 — Чапсар. 29.05 — Телемөдөлөр. 29.10 — Чапсар. 29.15 — Телемөдөлөр. 29.20 — Чапсар. 29.25 — Телемөдөлөр. 29.30 — Чапсар. 29.35 — Телемөдөлөр. 29.40 — Чапсар. 29.45 — Телемөдөлөр. 29.50 — Чапсар. 29.55 — Телемөдөлөр. 30.00 — Чапсар. 30.05 — Телемөдөлөр. 30.10 — Чапсар. 30.15 — Телемөдөлөр. 30.20 — Чапсар. 30.25 — Телемөдөлөр. 30.30 — Чапсар. 30.35 — Телемөдөлөр. 30.40 — Чапсар. 30.45 — Телемөдөлөр. 30.50 — Чапсар. 30.55 — Телемөдөлөр. 31.00 — Чапсар. 31.05 — Телемөдөлөр. 31.10 — Чапсар. 31.15 — Телемөдөлөр. 31.20 — Чапсар. 31.25 — Телемөдөлөр. 31.30 — Чапсар. 31.35 — Телемөдөлөр. 31.40 — Чапсар. 31.45 — Телемөдөлөр. 31.50 — Чапсар. 31.55 — Телемөдөлөр. 32.00 — Чапсар. 32.05 — Телемөдөлөр. 32.10 — Чапсар. 32.15 — Телемөдөлөр. 32.20 — Чапсар. 32.25 — Телемөдөлөр. 32.30 — Чапсар. 32.35 — Телемөдөлөр. 32.40 — Чапсар. 32.45 — Телемөдөлөр. 32.50 — Чапсар. 32.55 — Телемөдөлөр. 33.00 — Чапсар. 33.05 — Телемөдөлөр. 33.10 — Чапсар. 33.15 — Телемөдөлөр. 33.20 — Чапсар. 33.25 — Телемөдөлөр. 33.30 — Чапсар. 33.35 — Телемөдөлөр. 33.40 — Чапсар. 33.45 — Телемөдөлөр. 33.50 — Чапсар. 33.55 — Телемөдөлөр. 34.00 — Чапсар. 34.05 — Телемөдөлөр. 34.